

BENÁTSKA CHARTA, o ochrane a obnove pamiatok a pamiatkových sídiel, Benátky 1964

Živým svedectvom stáročných tradícií predchádzajúcich ľudských generácií zostávajú aj v prítomnosti pamiatky, prenášajúce duchovný odkaz minulosti. Ľudstvo si čoraz viac uvedomuje jednotu ľudských hodnôt, považuje ich za spoločné dedičstvo a uznáva svoju spoločnú zodpovednosť za ich zachovanie voči budúcim generáciám.

Je teda podstatné, aby základné zásady ochrany a obnovy pamiatok boli spoločne dohodnuté a formulované na medzinárodnej báze, pričom úlohou každej krajiny zostáva aplikovanie týchto zásad v rámci vlastnej kultúry a vlastných tradícií.

Tieto základné zásady sa po prvý raz definovali v Aténskej charte v roku 1931, ktorá prispela k rozvoju mohutného medzinárodného hnutia, čo sa konkrétne prejavilo v národných (štátnych) dokumentoch, v činnosti organizácií ICOM a UNESCO i v zariadení medzinárodnej ústrednej inštitúcie na zachovanie a reštaurovanie kultúrnych hodnôt organizáciou UNESCO. Silnejúca uvedomelosť a kritický duch sa zapojili do riešenia problémov čoraz zložitejších a rozmanitejších; teraz nastal čas aj na preskúmanie zásad charty, aby sa prehĺbili i rozsahovo rozšírili vo forme nového dokumentu.

V dôsledku toho II. Medzinárodný kongres architektov a technikov historických pamiatok, ktorý sa zišiel v Benátkach v Taliansku 25. a 31. mája 1964, schválil nasledovný text:

DEFINÍCIE

Čl. 1. Pojem historickej pamiatky zahŕňa nielen samostatné architektonické dielo, ale tiež mestský alebo vidiecky sídelný útvar, ktorý je svedectvom určitej civilizácie, významného vývoja alebo historickej udalosti. Tento pojem sa vzťahuje nielen na veľké umelecké diela, ale aj na skromné diela, ktoré nadobudli význam postupom času.

Čl. 2. Ochrana a obnova pamiatok je disciplína, ktorá sa dovoľáva spolupráce so všetkými vedami a technikami, ktoré môžu prispieť k výskumu a zachraňovaniu architektonického dedičstva.

Čl. 3. Cieľom ochrany a obnovy pamiatok je zachrániť tak umelecké diela, ako aj dokumenty histórie.

OCHRANA

Čl. 4. Ochrana si vyžaduje stálu údržbu.

Čl. 5. Ochrana pamiatok je vždy uľahčená, keď sa pamiatky dajú využiť na funkciu užitočnú pre spoločnosť, takéto využívanie je teda žiaduce, nemá však rušiť pôvodné usporiadanie alebo výzdobu budov. Iba v týchto medziach možno uvažovať a povoľovať úpravy vyžadované vývojom užívania a zvykov.

Čl. 6. Ochrana pamiatky zahŕňa aj jej blízke okolie v jej pôvodnom rozsahu. Všade tam, kde ešte existuje tradičné prostredie, má byť zachované. Zakázaná je akákoľvek nová výstavba, ale aj búranie a úpravy, ktoré by mohli narušiť vzťahy hmôt a farieb.

ČL. 7. Pamiatka je neoddeliteľná od histórie, ktorej je svedkom, taktiež od prostredia, do ktorého je umiestnená. Preto premiestnenie celej pamiatky alebo jej častí je neprípustné. Výnimočne je prípustné v prípade, ak ide o záchranu pamiatky, alebo keď sa jedná o významný národný alebo medzinárodný záujem.

ČL. 8. Časti dekorácie: sochy, maľby alebo iné výzdoby, ktoré sú integrálnou časťou pamiatky, nemôžu byť od nej oddelené. Výnimkou je len situácia, ak je to jediný vhodný spôsob zaistenia ochrany pamiatky.

OBNOVA A REŠTAUROVANIE

ČL. 9. Obnova a reštaurovanie je vysoko špecializovaná činnosť. Ich cieľom je zachovať a odhaľovať estetické a historické hodnoty pamiatky a zakladajú sa na rešpektovaní pôvodných historických materiálov a autentických dokumentov. Zastavujú sa však tam, kde začínajú dohady: V prípade hypotetických rekonštrukcií, sa každá - z estetických alebo technických dôvodov za nevyhnutnú uznaná práca - musí odlišovať od starej architektonickej kompozície a poniesť pečať našich čias. Obnovu a reštaurovanie vždy predchádza archeologický a historický výskum pamiatky.

ČL. 10. Keď sa tradičné techniky nejavajú byť vhodné, potom môže byť zachovanie pamiatky zabezpečené použitím moderného technického procesu ochrany a výstavby, ak ich účinnosť už bola preukázaná vedeckým výskumom a nadobudnuté skúsenosti ju zaručujú.

ČL. 11. Hodnotné prínosy všetkých epoch vývoja pamiatky sa majú rešpektovať, lebo cieľom obnovy nie je dosiahnutie slohovej jednotnosti. Keď pamiatka obsahuje viacej vrstiev - etáp, odkrývanie niektorej zo spodných vrstiev - etáp možno obhajovať len výnimočne, a to tiež len pod tou podmienkou, že odstraňované vrstvy sú málo významné, kým kompozícia, ktorá sa takto dostáva na denné svetlo, má veľkú historickú, archeologickú i estetickú hodnotu, a pritom je stav jej zachovalosti taký dobrý, že je ním takéto konanie zdôvodnené. Posúdenie významu dotýčajúcich prvkov pamiatky a rozhodovanie o tom, čo z nich má byť zničené, nemôže závisieť iba od autora projektu.

ČL. 12. Prvky, ktoré by mali nahradiť chýbajúce časti, sa majú harmonicky prispôbovať celku, pritom sa však majú od pôvodných častí odlišovať tak, aby obnova a reštaurovanie neznamenali sfalšovanie historického a umeleckého dokumentu.

ČL. 13. Prístavby a doplnky môžu byť povolené iba vtedy, ak rešpektujú všetky zaujímavé časti budovy, jej tradičné prostredie a vyváženosť jej kompozície i vzťahu k obklopujúcemu prostrediu.

HISTORICKÉ SÍDLA; SÚBORY

ČL. 14. Pamiatkové súbory majú byť predmetom zvláštnej starostlivosti v záujme zachovania ich neporušenosti a zabezpečenia ich ozdravenia, úpravy a vhodného využívania. Obnova a reštaurátorské práce na takých miestach majú vychádzať zo zásad vyslovených v predchádzajúcich článkoch.

VÝSKUMY

ČL. 15. Výskumy majú byť vykonávané v súhlase s vedeckými normami definovanými v Odporúčaní medzinárodných zásad, ktoré sa majú aplikovať pri archeologických výskumoch, prijatom v roku 1956 organizáciou UNESCO.

Zabezpečená má byť aj údržba ruín a musia byť prijaté opatrenia potrebné na trvalé konzervovanie a zachovanie architektonických prvkov a odkrytých vecí. Navyše treba zabezpečiť zrozumiteľnosť odkrytej pamiatky, pričom jej význam nesmie byť pozmenený.

Akékoľvek rekonštrukčné práce by mali byť vopred vylúčené, prípustná je jedine anastylóza, teda opätovné spojenie vypadnutých častí s celkom. Scel'ovacie prvky majú byť vždy rozoznateľné a majú sa použiť v čo najmenšej miere - len aby zabezpečovali ochranu - konzervovanie objektu a znovu navodili kontinuitu tvarov pamiatky.

DOKUMENTOVANIE A PUBLIKOVANIE

ČL. 16. Konzervátorské, reštaurátorské a archeologické práce majú byť vždy presne zdokumentované, formou analytických a kritických správ ilustrovaných kresbami a fotografiami. V týchto správach majú byť zachytené všetky fázy odkrývacích prác, tiež spevňovania, uvádzania do pôvodného stavu a scel'ovania, taktiež technické a tvarové prvky, identifikované v priebehu prác. Táto dokumentácia by mala byť uložená v archívoch nejakej verejnej inštitúcie a mala by byť prístupná výskumným pracovníkom. Odporúča sa takúto dokumentáciu publikovať.